

JAVNOST RADA USTAVNOG SUDA REPUBLIKE SRBIJE

PUBLICITY OF THE CONSTITUTIONAL COURT OF THE REPUBLIC OF SERBIA

Igor Mitrović | Doktorand Pravnog fakulteta Univerziteta u Kragujevcu | adv.igormitrovic@gmail.com

Sažetak

U radu se razmatra pitanje pravne regulisanosti javnosti rada ustavno-sudske vlasti u Republici Srbiji. S obzirom da je reč o najvišoj autoritativnoj instanci tumačenja ustavnih normi, pitanje javnosti predstavlja značajno pitanje sa stanovišta mogućnosti različitih subjekata državno-pravnog poretka da budu upoznati sa rezultatima ustavno-sudskog odlučivanja. Upoznatost društvene zajednice sa metodologijom rada Ustavnog suda Srbije obezbeđuje i očekivanu izvesnost u njegovo ponašanje. Bilo koji vid mistifikacije delovanja ovog državnog organa otvara prostor za manipulisanje i političku instrumentalizaciju vitalnih ustavnih normi. Stoga se u obezbeđivanju javnosti ustavno-sudskog rada može prepoznati interes šire društvene zajednice i države u celini.

Abstract

This paper deals with the problems of legal regulation of the work of the constitutional and judicial authorities in the Republic of Serbia. Given that this is the highest authoritative instance of interpretation of constitutional norms, the issue of the public is significant from the point of view of the possibility of different subjects of the state-legal order to be familiar with the results of constitutional-judicial decision-making. The knowledge of the social community with the work methodology of the Constitutional Court of Serbia ensures the expected certainty in its behavior. Any form of mystification of the functioning of this state body opens the space for manipulation and political instrumentalization of vital constitutional norms. Therefore, in providing publicity the public with constitutional and judicial work, the interest of the wider community and the state as a whole can be recognized.

Cljučne reči: *javnost, Ustavni sud, raspravljanje, odlučivanje, objavljivanje.*

Keywords: *public, Constitutional Court, discussion, decision-making, publishing.*

1. Uvod

Institucionalizovani model ustavnog sudstva predstavlja sastavni deo i obeležje ustavno-pravnih poredaka savremene države i izraz demokratskih napora da se uspostavi konzistentan model kontrole i obezbeđivanja hijerarhije pravnih akata. Značaj ustavnog sudstva ogleda se u tome što spada u red najznačajnijih organa „u primeni prava protiv samovolje“[1], kako bi se na taj način osigurala objektivnost pravnog poretka. Prvi put samostalna institucija ustavnog sudstva uvedena je 1920. godine u Austriji, a ovakav model „koncentrisane ustavnosudske kontrole između dva svetska rata su prihvatile samo Španija i Čehoslovačka“[2]. Nakon II svetskog rata nastupa period popularnosti ove institucije, da bi ustavno sudstvo u Jugoslaviji i Srbiji bilo uvedeno još 1963. godine, pa se može reći da naša država baštini dugu tradiciju od preko šest decenija postojanja ove posebne institucije. Još od prvog konstituisanja 1963. godine u Jugoslaviji, pred Ustavnim sudom Srbije nalazio se zadatak izgradnje autoriteta, prvobitno u sistemu jedinstva vlasti, a od 1990. godine i u sistemu podele vlasti. Nije bilo nimalo lako u ovakvim okolnostima uspostaviti, a kasnije i očuvati pravni poredak i ljudska i manjinska prava i slobode. Donošenjem danas važećeg srpskog Ustava iz 2006. godine[3], Ustavni sud Srbije postaje institucija sa širim krugom

nadležnosti, drugačijim modelom organizacije i izmenjenim načinom rada. Poziciju savremenog ustavnog sudstva u Srbiji treba dovesti u vezu i sa svešću građana i državnih organa o značaju ove institucije. U tranzicionim uslovima srpskog društva od vladavine prava se očekuje da principijelno podstakne aktivnosti ustavno-sudske vlasti u cilju rešavanja nagomilanih problema, jer su krajnji i polazni dometi ove institucije zaštita ustavnosti i zakonitosti i ljudskih i manjinskih prava i sloboda.

Savremenim Ustavom Republike Srbije konstituisan je Ustavni sud sa utvrđenom listom nadležnosti koja obuhvata normativnu kontrolu opštih pravnih akata, rešavanje kompeticionih sukoba, različitih oblika političkih i izbornih sporova, ali i odlučivanje po ustavnoj žalbi. Prilikom ostvarivanja propisanih nadležnosti, od ustavno-sudske vlasti očekuje se postupanje, kojim se obezbeđuje poštovanje osnovnih postulata demokratske kulture prava i pravnog poretka. U tom smislu, javnost predstavlja značajno načelo ostvarivanja celokupnog društvenog života a naročiti značaj ima u pravnom postupku. „Ono je, u stvari, obeležje postupka donošenja izvesnih pravnih ili izvršenja izvesnih materijalnih akata i sastoji se u mogućnosti, u principu, za svakog ko želi da prisustvuje donošenju tih akata. Građanima se putem javnosti daje mogućnost da se bliže upoznaju sa radom državnih organa i da na osnovu toga efikasnije utiču na njihov rad a istovremeno im se omogućava da se na najbrži i najprecizniji način upoznaju kako pojedini pravni akti glase.“[4] Primitićemo da se srpskim Ustavom javnost u radu ustavno-sudske vlasti ne utvrđuje kao poseban princip, pa je Zakonom o Ustavnom sudu uređeno pitanje „javnosti rada“ Ustavnog suda.[5]

Načelo javnosti je normativno, teorijski i praktično potrebno analizirati u kontekstu celog postupka pred Ustavnim sudom, zbog čega na samom početku ukazujemo da je ono razrađeno je odredbama člana 3. Zakona o Ustavnom sudu koji ćemo u daljem tekstu označavati izrazom „Zakon“. Javnost u radu Ustavnog suda obezbeđuje se objavljivanjem odluka Ustavnog suda, objavljivanjem saopštenja sa sednica na internet stranici ustavnog suda, održavanjem javne rasprave i

rasprave u postupku pred ustavnim sudom, davanjem saopštenja sredstvima javnog informisanja, održavanjem konferencija za medije i na drugi način. Način ostvarivanja javnosti rada detaljnije je regulisan Poslovníkom o radu Ustavnog suda, i to na način preciziranja modela primene zakonskih normi kojima je regulisano ovo pitanje. Obim izvršenog preciziranja je u dovoljnoj meri konkretan, tako da ne ostavlja nedoumica o tome kako i na koji način će se u svakoj konkretnoj situaciji obezbediti načelo javnosti u radu Ustavnog suda. Tako je propisano da se odluke Suda objavljuju u „Službenom glasniku Republike Srbije“, u biltenu sudskih odluka i na internet stranici Suda. Osim toga, na internet stranici su dostupni podaci o vremenu održavanja sednica i javnih rasprava, dnevnom redu, o donetim odlukama i ustavno-sudskoj praksi, ali i o svim drugim važnijim podacima vezanim za rad Suda. Načelo javnosti se ostvaruje i komunikacijom Ustavnog suda sa sredstvima javnog informisanja, i to na više načina: prisustvom akreditovanih predstavnika medija javnoj raspravi, dostavljanjem službenog obaveštenja sredstvima javnog informisanja i održavanjem konferencije za medije.

Ustavni sud može isključiti javnost samo radi zaštite interesa nacionalne bezbednosti, javnog reda i morala u demokratskom društvu kao i radi zaštite interesa maloletnika ili privatnosti učesnika u postupku, ali se isključenje javnosti ne odnosi na učesnike u postupku, njihove punomoćnike i predstavnike stručne javnosti.

Osim ovih oblika ostvarivanja javnosti rada Ustavnog suda koji obezbeđuju opštu javnu društvenu kontrolu i uvid u rad suda, Zakon odredbom člana 4. utvrđuje i aspekt javnosti za učesnike u postupku i druga zainteresovana lica u vidu njihovog prava na uvid u spise predmeta i prepis spisa u skladu sa zakonom kojim se uređuje slobodan pristup informacijama od javnog značaja. Prema odredbi čl. 4. st. 2. Zakona izuzetno, u postupku po ustavnim žalbama i žalbama sudija, javnih tužilaca i zamenika javnih tužilaca, Ustavni sud može odlučiti da pravo uvida u spise predmeta imaju samo učesnici u postupku.

2. Javno raspravljanje

Javnost u postupku pred Ustavnim sudom, kako smo već istakli, obezbeđuje se objavljivanjem odluka Ustavnog suda, objavljivanjem saopštenja, održavanjem konferencija za medije i na drugi način, ali ne i javnim raspravljanjem pred sudom, jer su javne sednice u radu Ustavnog suda po pravilu zatvorene za javnost, osim u slučaju kada se razmatraju predmeti koji s obzirom na vrstu osporenog opšteg akta imaju širi društveni značaj.

Ustavni sud odlučuje o pitanjima iz svoje nadležnosti na sednici Ustavnog suda, sednici Velikog veća ili sednici Malog veća, a može, radi razjašnjenja stvari u predmetu održavati i pripremne sednice, konsultativne sastanke i druge sednice, u skladu sa Poslovníkom o radu Ustavnog suda. Međutim, odlučivanje na sednici Ustavnog suda nije predviđeno kao faza u kojoj se obezbeđuje javnost ni zakonskim ni poslovníčkim propisom, zbog čega je opravdano zapitati se da li se ovakvim rešenjem ograničava „mogućnost kritičke ocene stručne i opšte javnosti o radu Ustavnog suda“.[6]

Ustavni Sud po sopstvenom nahođenju ne čini dostupnim sredstvima javnog informisanja svoje odlučivanje o ustavno-pravnim pitanjima koja su na dnevnom redu sednice, ali isto tako, ne čini dostupnim da njegovom odlučivanju prisustvuju učesnici u postupku ili druga zainteresovana lica. Pri tome, u ovim slučajevima "odlučivanje" obuhvata i pretres pravne stvari i glasanje.

Svakako da se ne mogu prenebregnuti neke osobenosti (karakteristike) ustavnog spora. Naime, dok je za redovne sudove koji rešavaju sudske sporove karakterističan spor između stranaka, za ustavni spor bitan je normativni akt koji se osporava i njegov odnos prema normama Ustava ili zakona. Odlučujući o zaštiti ustavnosti i zakonitosti, Ustavni sud ne odlučuje u interesu učesnika u postupku, već u opštem interesu, jer učesnici u postupku pred Ustavnim sudom nisu stranke u postupku i njihovo prisustvo na sednici Suda ne odnosi se na javnost rada Ustavnog suda.

Predmet ustavnog spora povodom normativne kontrole je pitanje ustavnosti normativnog akta. Takav ustavni spor ne teži da udovolji zahtevu jednog ili drugog učesnika

u sporu, već da prema načelu materijalne istine utvrdi ono što odgovara objektivnom pravu. Ustavni spor je, prema tome, apstraktan spor u kome se, za razliku od subjektivnog spora, rešava pitanje objektivnog prava. Prioritetno pitanje nije odbijanje ili prihvatanje zahteva učesnika u postupku, već uspostavljanje i zaštita principa ustavnosti i zakonitosti. Svrha ustavnog sudovanja prilikom vršenja normativne kontrole jeste da se do kraja razjasne i izvedu sporna ustavno-pravna pitanja, kako bi se pronašlo objektivno rešenje postojećeg problema, pa Ustavni sud nije vezan isključivim zahtevima učesnika u postupku.

Cilj ustavnog spora je, dakle, da se utvrdi da li je jedan akt ustavan, odnosno zakonit, a ne da li je on to s obzirom na razloge koji su izneti u predlogu ili inicijativi. Superiornost Ustava nad ostalim aktima pravnog poretka ogleda se kroz utvrđenu nadležnost i proceduru za eliminisanje iz pravnog poretka onih akata, koji su suprotni Ustavu, što predstavlja i rezultat ustavnog spora.

Može se postaviti pitanje da li javno raspravljanje u postupku pred Ustavnim sudom treba razumeti samo u smislu onih radnji čije se raspravljanje dopušta na javnoj raspravi ili ga treba šire tumačiti. Jer, u slučaju ekstenzivnijeg pristupa, pod „javnim raspravljanjem“ se onda podrazumeva i javnost onih radnji koje preduzima sud prilikom donošenja odluke u konkretnom predmetu, a pre glasanja, uključujući i sam čin glasanja.

Upravo tim povodom je potrebno istaći pravo Ustavnog suda na uspostavljanje pravila po kojem će postupati onako kako je već činio - na isti ili sličan način.

Za javnost je pravno relevantna samo odluka Ustavnog suda koju je doneo kao organ u celini, zbog čega se opravdano u pravnoj literaturi ističe da je „malo osnova za zaključak da Zakonom utvrđeni oblici ostvarivanja javnosti rada Ustavnog suda znače ili zahtevaju da taj kolegijalni organ čini dostupnim javnosti sadržinu procesa donošenja odluke prezentiranjem stava i mišljenja svakog člana organa.“ [7]

Kako je ustavni spor normativne kontrole spor apstraktne prirode, onda je očekivano da u sadržini javnosti rada Ustavnog suda ne

otkrivamo prisustvo stranaka. Tumačenje pravnih akata različite pravne snage i njihova komparativna normativna analiza nije uslovljena prisustvom stranaka. Zbog toga se u suštini javnosti rada Ustavnog suda nalazi omogućavanje i obezbeđivanje prisustva sredstava javnog informisanja sednicama, kako bi javnost bila obaveštena o rezultatima ustavno-sudskog spora. Osim toga, javnost rada obezbeđuje se i održavanjem konferencija za medije i sastancima sa novinarima.

Shvatajući načelo javnosti rada Ustavnog suda na prethodni predstavljen način, onda je jasno da javnost ima interes da sazna rezultat glasanja, a ne da bude upoznata sa sadržinom raspravljanja pre odlučivanja.

3. Javna rasprava

Javna rasprava je model primene javnosti u radu Ustavnog suda kao demokratskog načela. Kroz javnu raspravu potrebno je objasniti koja su to sporna ustavno-pravna pitanja i ista razjasniti, jer je otklanjanje nesporazuma i dilema povodom njihovog rešavanja uslov da se zaštiti ustavnost i zakonitost. Javna rasprava ostavlja prostora da se o njoj diskutuje i razmatraju određena pitanja, jer je zakonodavac propustio priliku da ih precizno uredi.

„S obzirom na osnovni cilj javne rasprave ali i dosadašnja iskustva sa održanih rasprava, Ustavni sud Republike Srbije je u praksi afirmisao ona zakonska rešenja koja daju veću slobodu sudu u pogledu procene okolnosti spora o ustavnosti i zakonitosti za održavanja javne rasprave u slučajevima kada ona po zakonu nije obavezna, jer svako formalizovanje, odnosno kruto normiranje tih razloga i okolnosti ne doprinosi razjašnjenju spornih ustavno-pravnih pitanja od značaja za zaštitu ustavnosti i zakonitosti i odlučivanje Ustavnog suda“.[8] U pravnoj struci ovaj stav je iznet povodom postupanja Ustavnog suda Srbije i stanja koje je postojalo u režimu prethodnog srpskog Ustava, ali ga smatramo primenjivim i u savremenom periodu.

U javnoj raspravi treba prepoznati posebnu fazu u ustavno-sudskoj proceduri, čija uređenost zavisi od vrste nadležnosti Ustavnog suda, uz propisivanje slučajeva

obavezne i fakultativne javne rasprave. Odredbom čl. 37. Zakona održavanje javne rasprave predviđeno je u sledećim postupcima: u postupku ocenjivanja ustavnosti ili zakonitosti, u postupku odlučivanja o izbornim sporovima, kao i u postupku za zabranu rada političke stranke, sindikalne organizacije, udruženja građana ili verske zajednice. Zakonodavac je propisao i ovlašćenje Ustavnom sudu da može doneti odluku o održavanju javne rasprave i van predviđenih slučajeva, ukoliko oceni da je održavanje javne rasprave potrebno, a naročito kad se radi o složenom ustavno-pravnom pitanju ili kad se postavi pitanje ustavnosti ili zakonitosti o kome ne postoji stav Ustavnog suda.

Ali, održavanje javne rasprave ne predstavlja apsolutnu obavezu, pa je Zakonom omogućeno Ustavnom sudu da diskreciono odluči da se javna rasprava ne održi u propisanim slučajevima izuzetaka, čija je svrha obezbeđivanje ekonomičnosti, efikasnosti i racionalnosti postupka. Tako, Ustavni sud može odlučiti da se ne održi javna rasprava u postupku ocenjivanja ustavnosti ili zakonitosti: ako oceni da je u toku postupka stvar dovoljno razjašnjena i da, na osnovu pribavljenih dokaza, može odlučiti i bez održavanja javne rasprave; ako je o istoj stvari već odlučivao, a nisu dati novi razlozi za drugačije odlučivanje u toj stvari, kao i ako postoje uslovi za obustavu postupka. Zapažamo da se javna rasprava propisanim ovlašćenjima stavlja u funkciju ostvarivanja određenih ciljeva, bilo da je reč o pravu Ustavnog suda da odluči da se javna rasprava održi ili ne održi.

Analizirajući relevantne odredbe Zakona, primetno je da ne postoji sistematična i pregledna nomotehnička uređenost javne rasprave i pojedinih vrsta ustavno-sudskih nadležnosti. U prilog tome, ukazujemo da ja Zakonom propisana apsolutna zabrana javne rasprave u postupku za ocenu ustavnosti zakona pre njegovog proglašenja, kao i u postupku odlučivanja o odlaganju stupanja na snagu odluke organa autonomne pokrajine, i to u okviru zakonskih odredbi kojima se regulišu ovi postupci. Za razliku od toga, odredbom čl. 37. Zakona propisana je mogućnost da Ustavni sud odluči da ne održi javnu raspravu u slučaju normativne kontrole

ustavnosti ili zakonitosti, ali ne i u postupcima odlučivanja o izbornim sporovima i u postupcima odlučivanja o zabrani rada političke stranke, sindikalne organizacije, udruženja građana ili verske zajednice.

S druge strane, Zakonom su propisani i slučajevi obavezne javne rasprave, koji se ne nalaze u okviru prezentiranog kataloga iz odredbe čl. 37. Zakona, a to su postupak odlučivanja o povredi Ustava od strane predsednika Republike, kao i postupci po žalbi sudija, javnih tužilaca i zamenika javnih tužilaca. U ovim slučajevima Sud nema slobodu diskrecionog odlučivanja o tome hoće li napraviti izuzetak neodržavanjem rasprave, jer je, po samoj prirodi ovih sporova, obavezan da primeni preciznu zakonsku normu.

Dakle, zakonodavac apsolutnu obaveznost javne rasprave ne vezuje za postupak ocene ustavnosti ili zakonitosti, što je prihvatljivo i sa teorijskog aspekta, jer je reč o sporu apstraktne prirode i o normativnom sukobu između opštih pravnih akata. Druge vrste ustavno-sudskih sporova su po svojoj prirodi različite od normativne kontrole, pa samim tim nose sa sobom i elemente očekivane prihvatljivosti organizovanja javne rasprave, kako bi objektivno bila utvrđena i razjašnjena sporna i kontradiktorna pitanja. Za razliku od postupka normativne kontrole, Ustavni sud u drugim postupcima ima drugačija ovlašćenja i procesne mogućnosti, zbog kontradiktornosti i potrebe da se izvede odgovarajući dokazni postupak, jer je i uloga predlagača prepoznatljiva i naglašena. Onda kada je neophodno da se izvedu i ocenjuju dokazi, neophodno je sprovesti i javnu raspravu.

Na javnu raspravu prema odredbi člana 38. Zakona o Ustavnom sudu pozivaju se svi učesnici u postupku radi izlaganja stavova i davanja potrebnih obaveštenja, a ako je to od interesa za ocenu ustavnosti i zakonitosti na javnu raspravu Ustavni sud može pozvati predstavnike organa i organizacija koji su odgovorni za izvršavanje predmetnog opšteg akta. Na javnu raspravu pozivaju se kada je to potrebno, predstavnici organa i organizacija, naučni i javni radnici, kao i druga lica, radi davanja mišljenja i obaveštenja. „Cilj organizovanja javne rasprave jeste detaljnije rasvetljavanje nekog složenog ustavnog

pitanja, pa se od učesnika javne rasprave očekuju da svojim stručnim i naučnim mišljenjima budu od pomoći Ustavnom sudu pre nego što će razrešiti sporna pitanja i upustiti se u odlučivanje. Naravno, stavovi i mišljenja izneti tokom javne rasprave nikako ne obavezuju Ustavni sud, već imaju karakter korisne ekspertske analize“. [9]

Javnu raspravu prati načelo usmenosti, kako bi se učesnicima u postupku dala mogućnost da iznesu sopstvene stavove i shvatanja o određenom pitanju, ali i argumente u odnosu na stavove i shvatanja koje iznose drugi učesnici u postupku. Postojanje unapred poznatih proceduralnih pravila po kojima će se odvijati javna rasprava predstavlja značajno pitanje, kojem je i sam Ustavni sud posvetio odgovarajuću pažnju. U cilju preciziranja proceduralnih detalja, Sud je utvrdio i posebne stavove o javnoj raspravi u postupku po žalbi sudija, javnih tužilaca i zamenika javnih tužilaca na odluku o prestanku funkcije.[10] Sudsko postupanje u ovoj vrsti nadležnosti je interesantno, jer suština tih proceduralnih pravila može biti značajna i za javnu raspravu u slučajevima drugih vrsta nadležnosti, s obzirom da se može postaviti pitanje na koji način i po kojim proceduralnim pravilima se izvode i ocenjuju dokazi i utvrđuju određene pravne činjenice, kao osnov za objektivno odlučivanje. Svakako da treba imati u vidu i prirodu ustavno-sudskih sporova, koji se vode u različitim vrstama nadležnosti.

Stavove Ustavnog suda treba dovesti u vezu sa mogućnostima pojave pravnih praznina u oblasti proceduralnih pravila, jer je zakonodavac propisao dva načina njihovog popunjavanja. Prvi se odnosi na shodnu primenu odgovarajućih procesnih zakona kada se odlučuje o pitanjima koja nisu uređena Zakonom o Ustavnom sudu. Drugim načinom zakonodavac dodeljuje Sudu moćno ovlašćenje da se pojavi u ulozi stvaraoca procesnih pravila, s obzirom da njegovo zakonsko pravo da o pitanjima koja nisu uređena Zakonom ili odredbama drugih procesnih zakona, samostalno odluči u svakom konkretnom slučaju. Upravo iz tih razloga, Sud je i utvrdio stavove o postupanju prilikom izvođenja javne rasprave u postupku po žalbi sudija, tužilaca i zamenika javnih tužilaca, koji mogu biti osnov i za postupanje

Suda u sličnim slučajevima iz drugih vrsta nadležnosti, a povodom proceduralnih praznina.

Iz navedenih razloga i posvećujemo odgovarajuću pažnju sudskim stavovima o javnoj raspravi u naznačenoj vrsti ustavno-sudskog spora. U javnoj raspravi, kao jednom od oblika realizacije javnosti rada Suda, a povodom žalbi sudija, javnih tužilaca i zamenika javnih tužilaca na odluku o prestanku funkcije, stavovima je utvrđeno da će Ustavni sud održati javnu raspravu o osnovanosti razloga za prestanak funkcije. Na ovom mestu bitno je istaći da održavanje javne rasprave može, ali i ne mora podrazumevati obavezno prisustvo drugih aktera javnosti, osim samih učesnika u postupku. Ovlašćujućim tipom jezičkog iskaza ustavno-sudskim stavom je utvrđeno da javnoj raspravi mogu prisustvovati akreditovani predstavnici sredstava javnog informisanja i predstavnici stručne javnosti, što navodi na zaključak da od odluke samog Suda zavisi njihovo prisustvo. Imajući u vidu karakter i značaj javne rasprave o osetljivim pitanjima prestanka funkcije nosilaca pravosudne vlasti, slobodni smo zapaziti da je ovaj sudski stav podložan kritici. Bilo je osnova da se stavom jasno utvrdi obavezno prisustvo predstavnika javnosti van samih učesnika u postupku, uz ovlašćenje Suda da njihov broj ograniči do fizičkih kapaciteta prostorije sudnice, što je drugim delom tretiranog sudskog stava i učinjeno. Primećujemo da postoje dve vrste subjekata javnosti, a to su predstavnici medija, s jedne strane, i predstavnici stručne javnosti, s druge strane. Stručna javnost ima privilegiju prisustvovanja javnoj raspravi više u odnosu na predstavnike sredstava javnog informisanja kojima se može zabraniti prisustvo, ukoliko to zahtevaju učesnici u postupku. Sam tok rasprave proceduralno posmatrano predstavlja kombinaciju metodologije pravila koja važe za tok sednice na kojoj se vrši normativna kontrola ustavnosti i zakonitosti i klasičnih parničnih pravila.

S obzirom na aktivnu poziciju sudija u procesu odlučivanja, potrebno je istaći i pitanje o načinu njihovog učešća na javnoj raspravi, uz naročito isticanje uloge sudije izvestioca, koji referiše o suštini pitanja iz konkretnog predmeta, a koja traže razjašnjenja zbog kojih

je i organizovana javna rasprava i ostalih sudija.

Prema odredbi čl. 50. Poslovnika o radu Ustavnog suda "u toku javne rasprave sudije Ustavnog suda bez iznošenja svog mišljenja mogu postavljati pitanja i tražiti razjašnjenja od učesnika u postupku i drugih pozvanih lica o stvarima koje su predmet javne rasprave".[11] Citirana poslovnička odredba o učešću sudija u javnoj raspravi predstavlja normativni osnov za regulisanje prava sudija u ovom obliku aktivnosti, što je značajno, imajući u vidu da je cilj javne rasprave da se otklone nedoumice i razjasne sporna pravna pitanja, kako bi postojao relevantan činjenični i pravni osnov za odlučivanje.

4. Drugi oblici i načini javnosti rada Ustavnog suda

Javna rasprava sa stanovišta javnosti u radu Ustavnog suda nije jedino sredstvo, jedini način kojim se obezbeđuje javnost u radu Ustavnog suda Republike Srbije, jer postoje i drugi mehanizmi putem kojih pojedinci mogu ostvariti uvid u rad ustavno-sudske vlasti. Tako je relevantnim zakonskim i poslovničkim odredbama normirano još šest načina pomoću kojih zainteresovana lica mogu ostvariti uvid u tok rada i postupanja Ustavnog suda Republike Srbije (objavljivanje odluka suda u „Službenom glasniku Republike Srbije“; izdavanje biltena odluka suda; objavljivanje dnevnog reda sednica, vremena održavanja javne rasprave, odluka i ustavnosudske prakse kao i važnijih podataka za rad suda na internet stranici suda; prisustvo akreditovanih predstavnika sredstava javnog obaveštavanja javnoj raspravi u sudu; dostavljanje službenog obaveštenja sredstvima javnog informisanja; i održavanje konferencije za predstavnike sredstava javnog obaveštavanja).

Svakako da objavljivanje ustavno-sudskih odluka u državnom službenom glasniku predstavlja osnovni oblik činjenja javnosti dostupnog delovanja Ustavnog suda, koje rezultira donošenjem odluke. Jedini izuzetak odnosi se na odlučivanje o ustavnoj žalbi, uz zakonsku mogućnost da se i ova odluka može objaviti, ukoliko je to od šireg značaja za zaštitu ustavnosti i zakonitosti, što je razlog i mogućnosti objavljivanja donetog rešenja.

Značaj objavljivanja odluka Ustavnog suda prevazilazi nivo doprinosa poštovanju načela javnosti, jer se odražava i na proces njihove primene, koja je uslovljena prethodnim zvaničnim objavljivanjem. Na taj način se javnost obaveštava o bitnim činjenicama vezanim za pravno dejstvo odluka Ustavnog suda, koje zavisi od vrste kasiranog akta, pa treba razlikovati tri situacije.

U prvoj situaciji, ukoliko se utvrdi da je doneti zakon, statut autonomne pokrajine ili jedinice lokalne samouprave u suprotnosti sa Ustavom kao najvišim pravnim aktom, taj zakon, statut autonomne pokrajine ili jedinice lokalne samouprave prestaju da važe danom objavljivanja odluke Ustavnog suda u "Službenom glasniku Republike Srbije". U drugoj situaciji, ukoliko se utvrdi da je potvrđeni međunarodni ugovor ili opšteprihvaćeno pravilo međunarodnog prava u suprotnosti sa Ustavom, odredbe tog međunarodnog ugovora ili ta opšteprihvaćena pravila međunarodnog prava prestaju da važe na način koji je predviđen tim međunarodnim ugovorom ili opšteprihvaćenim pravilom međunarodnog prava. Konačno, u trećoj situaciji, ukoliko se utvrdi nesaglasnost opšteg akta ili kolektivnog ugovora sa Ustavom, taj opšti akt ili kolektivni ugovor prestaju da važe danom objavljivanja odluke Ustavnog suda u „Službenom glasniku Republike Srbije“. Ako Ustavni sud donese odluku kojom je utvrdio da je određeni opšti akt u nesaglasnosti sa Ustavom, on tu odluku dostavlja donosiocu tog opšteg akta zajedno sa rešenjem o odlaganju objavljivanja.

Međutim, iako se u ustavnom sporu na osnovu odluke Ustavnog suda iz pravnog poretka uklanja opšti akt koji nije u saglasnosti s Ustavom i zakonom, Ustavni sud u takvom sporu na posredan način štiti i pojedinačna subjektivna prava građana i drugih subjekata prava jer su opšte pravne norme osnov za odlučivanje o pravima, obavezama i pravnim interesima tih subjekata pa je utoliko veći značaj objavljivanja odluka Ustavnog suda.

O odlukama koje imaju širi društveni i pravni značaj sud daje saopštenja za javnost a u slučaju da je informacija o odluci odnosno radu neistinito, nepotpuno ili netačno preneti sud može zahtevati u skladu sa zakonom da se objavi odgovor ili ispravka."

Pitanje načina obaveštavanja javnosti o radu Ustavnog suda je normativno, čini se, ipak najslabije uređeno, iako je po efektima to veoma značajan oblik obezbeđivanja javnosti o radu Ustavnog suda.

5. Zaključak

Javnost je važno načelo pravnog postupka. Ujedno, pitanje javnosti predstavlja opšte mesto za kritičko analiziranje delovanja institucija javne vlasti. Naime, javnost doprinosi slobodnom i iscrpnom iznošenju različitih pravnih gledišta o spornim ustavnopravnim predmetima, ali i objektivnom, svestranom i demokratskoj kontroli podložnom postupanju suda.

U institucionalnom mehanizmu funkcionisanja državne organizacije ustavno-sudskom segmentu pripada uzvišena pozicija sa značajnim ovlašćenjima podvodjenja rada svih državnih organa objektivnim pravnim pravilima. Iz tih razloga se očekuje da delovanje vrhovne institucije za zaštitu ustavnosti i zakonitosti bude značajno podvrgnuto pogledu javnosti kako bi se mogla blagovremeno steći predstava o načinu delovanja ove institucije. Obezbeđivanje javnosti tim povodom je značajno, jer se istovremeno ostvaruje pravo građana i organa da steknu uvid u rezultate ustavno-sudskog delovanja a sve u cilju ostvarivanja načela pravne sigurnosti.

Javnost jedina i može služiti kao kontrolor ove moćne institucije i njenih sudija, jer u srpskom pravnom sistemu ne postoji državni organ koji se nalazi iznad Ustavnog suda. Pitanje javnosti rada Suda, preko dostupnosti ustavnog sudovanja široj javnosti (kako stručnoj, tako i opštoj) posebno je aktuelizovano 2013. godine, kada je pokrenuta kampanja u brojnim medijima povodom isključenja javnosti sa redovnih sednica Ustavnog suda Srbije.

S obzirom na to da je Sud suočen sa velikim brojem predmeta, malo je verovatno revitalizovanje javne rasprave kao oblika rada Ustavnog suda, sem kod najznačajnijih predmeta, gde se javna rasprava ne bi smela izostaviti. Zbog svih ostalih predmeta, bilo bi dobro ponovo uvesti javne sednice, jer bi faza većanja verovatno postala znatno kvalitetnija, a samo glasanje i dalje diskretno zaštićeno, s

obzirom na to da se u Sudu glasa putem elektronskog sistema, pa bi javnosti bio dostupan samo ishod, ali ne i način glasanja. Stoga se ne vidi zbog čega bi javnost bila uskraćena mogućnosti da kontroliše organ koji može ukidati zakone, kada je i organ koji donosi zakone neprekidno pod budnim okom javnog mnjenja.

Relevantnim zakonskim i poslovnim odredbama u pravnom poretku Republike Srbije učinjen je skroman normativni napor da se obezbedi vidljivost delovanja, iako je po svojim efektima reč o pitanju koje predstavlja značajno sredstvo demokratizacije pravne moći Ustavnog suda. Ovom zaključku treba dodati i opravdanost kritika na račun nedostatka u vremenskim ograničenjima za ustavno-sudsko reagovanje, a posebno u predmetima koji sa sobom nose specifičnu težinu izražene zainteresovanosti šire društvene i političke javnosti. Zato i smatramo da problem javnosti ustavno-sudskog delovanja zahteva dodatno i adekvatnije normativno regulisanje, kako bi se dosledno ispoštovali demokratski i pravni temeljni načela javnosti.

Bibliografija

1. Košutić, B., Granice ustavnog suda u ostvarivanju vladavine prava, u: Uloga i značaj ustavnog suda u očuvanju vladavine prava, Ustavni sud Srbije, Beograd, 2013, str. 36.
2. Kulić, D., Ustavno sudstvo u svetu, RO za grafičko-izdavačku delatnost „Zaječar“, 1982, str. 29.
3. Ustav Republike Srbije, „Sl. glasnik RS“ br. 98/2006.
4. Popović, Lj., Javnost rada Ustavnog suda, u: Ustavni sud Srbije – U susret novom Ustavu, Ustavni sud Srbije, Beograd, 2004, str. 217.
5. Zakon o ustavnom sudu, „Sl. glasnik RS“, br. 109/2007, 99/2011, 18/13-Odluka US, 40/15 и 103/15.
6. Nenadić, B., O jemstvima nezavisnosti ustavnih sudova sa posebnim osvrtom na Ustavni sud Srbije, „Sl. glasnik R. Srbije“, Beograd, 2012., str. 22.
7. Popović, Lj., Javnost rada Ustavnog suda, u: Ustavni sud Srbije – U susret novom Ustavu, Ustavni sud Srbije, Beograd, 2004, str. 219.
8. Popović, Lj., Javnost rada Ustavnog suda, u: Ustavni sud Srbije – U susret novom Ustavu, Ustavni sud Srbije, Beograd, 2004, str. 220.
9. Đorđević, S. Matić, D. (2015), Ustav i procedure, Pravni fakultet Kragujevac, 2015., str. 162.
10. Stavovi o uslovima i načinu održavanja rasprave u postupku po žalbi sudija, javnih tužilaca i zamenika javnih tužilaca na odluku o prestanku funkcije usvojeni na sednici suda od 22.9.2010.
11. Poslovnik o radu Ustavnog suda, „Sl. glasnik RS“ br. 103/13.

Istorija rada:

Rad primljen: 23.01.2018.

Prva revizija: 27.01.2018.

Druga revizija: 26.03.2018.

Prihvaćen: 31.03.2018.